

6. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV: станом на 3 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>

7. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI: станом на 27 квіт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>

8. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 № 875-XII: станом на 20 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>

9. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР: станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр#Text>

10. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI: станом на 15 квіт. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2453-17#Text>

Галіахметов І. А.,
к.ю.н., доцент,
доцент кафедри приватного права,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ «ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ» У ПРАВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Гендерна рівність є фундаментальною цінністю Європейського Союзу, що закріплена у всеосяжних правових та політичних документах ЄС (*англ.* EU Gender Equality Law). Рівність є основоположною нормою Європейського Союзу, яка закріплена в Європейських договорах, зокрема в статтях 2 і 3(3) Договору про Європейський Союз (*англ.* TEU), статтях 8, 10, 19, 153 і 157

Договору про функціонування Європейського Союзу (*англ.* TFEU/ДФЄС) та статтях 21 і 23 Хартії основних прав (*англ.* Charter of Fundamental Rights of the European Union). Принцип того, що чоловіки та жінки повинні отримувати рівну оплату за рівну працю, був закріплений ще в Договорах у 1957 році (сьогодні це стаття 157 ДФЄС). Стаття 153 ДФЄС дозволяє громадянам ЄС діяти в ширшій сфері рівних можливостей і рівного ставлення у питаннях працевлаштування, і в цьому контексті стаття 157 ДФЄС дозволяє позитивні дії для розширення прав і можливостей жінок. Крім того, стаття 19 ДФЄС передбачає ухвалення законодавства для боротьби з усіма формами дискримінації, зокрема за ознакою статі.

На підставі статей 79, 82 і 83 ДФЄС було прийнято законодавство про боротьбу з насильством щодо жінок і домашнім насильством, а також проти торгівлі людьми, зокрема жінками та дітьми. Згідно зі статтею 23 Хартії, рівність між жінками та чоловіками має бути забезпечена в усіх сферах, включаючи зайнятість, роботу та оплату праці. Цей принцип рівноправності не має заважати підтримці або впровадженню заходів, що надають відповідні переваги для статі, що є недостатньо представленою. Крім того, стаття 8 ДФЄС доручає ЄС усунути нерівність і сприяти рівності між чоловіками та жінками в усіх його видах діяльності (ця концепція також відома як «гендерний мейнстрімінг». – *І. Г.*). У Декларації № 19, доданій до Заключного акта міжурядової конференції, яка прийняла Лісабонський договір, ЄС і держави-члени взяли на себе зобов'язання «боротися з усіма видами домашнього насильства <...>, запобігати і карати ці злочинні дії та підтримувати та захищати потерпілих» [2].

З точки зору досягнення рівності між чоловіками та жінками в ЄС, ухвалення Директиви про боротьбу з насильством щодо жінок і домашнім насильством 24.04.2024 р. є справжньою віхою законодавчого періоду 2019–2024 років. Ця Директива є першим комплексним правовим інструментом на рівні

ЄС, який стосується насильства щодо жінок і домашнього насильства. За словами Уповноваженого з питань рівності Хелени Даллі (*англ.* Helena Dalli), Директива буде доповнена рекомендацією щодо запобігання та боротьби з шкідливими практиками щодо жінок і дівчат, включаючи калічення жіночих статевих органів, примусові аборти, примусову стерилізацію, дитячі та примусові шлюби тощо. ЄС також створив мережу із запобігання насильству за ознакою статі та домашньому насильству як форум для національних експертів і обміну передовим досвідом.

Законодавство ЄС, прийняте здебільшого за звичайною законодавчою процедурою, включає 15 Директив, зокрема: Директиву Ради 79/7/ЄЕС від 19.12.1978 р. про поступове впровадження принципу рівного ставлення до чоловіків і жінок у питаннях соціального забезпечення; Директиву Ради 92/85/ЄЕС від 19.10.1992 р. про запровадження заходів для заохочення покращення безпеки та гігієни праці вагітних робітниць і робітниць, які нещодавно народили дитину або годують груддю <...> Директиву (ЄС) 2019/1158 Європейського Парламенту та Ради від 20.06.2019 р. про баланс між роботою та особистим життям для батьків і опікунів та про скасування Директиви Ради 2010/18/ЄС; Директиву (ЄС) 2022/2381 Європейського Парламенту та Ради від 23.11.2022 р. про покращення гендерного балансу серед директорів компаній, зареєстрованих на біржі, та відповідні заходи; Директиву (ЄС) 2023/970 Європейського Парламенту та Ради від 10.05.2023 р. щодо посилення застосування принципу рівної оплати за однакову працю або працю рівної цінності між чоловіками та жінками через прозорість оплати праці та механізми забезпечення виконання.

Є поступ з цього питання й у прецедентному праві Суду Європейського Союзу (*англ.* Court of Justice of the European Union (CJEU)). Суд ЄС відіграв важливу роль у просуванні рівності між чоловіками та жінками. З цього приводу було винесено ряд помітних суджень. Так у першому Рішенні у справі Defrenne

II від 08.04.1976 р. (справа 43/75) [3]: CJEU визнав безпосередній вплив принципу рівної оплати для чоловіків і жінок і постановив, що цей принцип не тільки застосовується до дій органів державної влади, а й поширюється на всі угоди, які мають на меті колективне регулювання оплачуваної праці; а в останньому з цього питання – Рішенні BVAEB (нім. Versicherungsanstalt öffentlich Bediensteter, Eisenbahnen und Bergbau / Страхова компанія державних службовців, залізниці та гірничої промисловості) від 05.05.2022 р. (C-405/20) [4]: CJEU оголосив, що Протокол (№ 33) щодо статті 157 ДФЄС, доданого до Договору про функціонування ЄС, та статтю 12 Директиви 2006/54/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 05.07.2006 р. про впровадження принципу рівних можливостей і рівного ставлення до чоловіків і жінок у питаннях зайнятості та професії слід тлумачити як значення того, що часове обмеження дії принципу рівного ставлення до чоловіків і жінок, викладені в цих положеннях, не застосовуються до національного законодавства, яке передбачає щорічне коригування пенсій за вислугу років, що виплачуються за схемою професійного соціального страхування. Одночасно Рекомендація Ради від 30.01.2023 р. про достатній мінімальний дохід, що забезпечує активну інтеграцію [5] сприяє стійкості жінок. З метою сприяння гендерній рівності, забезпеченню доходів та економічній незалежності жінок, молоді та осіб з обмеженими можливостями, Рада рекомендує створити можливість (умови) вимагати надання мінімального доходу окремим членам домогосподарства.

Нині у Стратегії гендерної рівності на 2020–2025 рр. [6], що є комплексним політичним документом Європейської Комісії, ключовими завданнями визначені: припинення гендерного насильства, боротьба з гендерними стереотипами, усунення гендерних розривів на ринку праці, досягнення рівної участі в різних секторах економіки, вирішення проблеми «гендерні розриви в оплаті праці та пенсії», усунення гендерного розриву в догляді та досягнення гендерного балансу в процесі ухвалення рішень і в

політиці. У стратегії використовується подвійний підхід: гендерний мейнстрімінг у поєднанні з цілеспрямованими діями та міжсекціональність як горизонтальний принцип її впровадження.

План дій щодо гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок у зовнішніх відносинах (ЄС) спрямований на подолання розриву на шляху досягнення цілі сталого розвитку № 5 «забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат» [7] та подолання бідності жінок. Він застосовує гендерно-трансформаційний, міжсекторальний підхід, що базується на правах людини, з амбітною метою забезпечити їх таким чином, щоб принаймні 85 % усіх нових зовнішніх дій ЄС до 2025 року були гендерно чутливими.

Список використаних джерел

1. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text

2. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union DECLARATIONS annexed to the Final Act of the Intergovernmental Conference which adopted the Treaty of Lisbon, signed on 13 December 2007 A. – DECLARATIONS CONCERNING PROVISIONS OF THE TREATIES 19. – Declaration on Article 8 of the Treaty on the Functioning of the European Union. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012L/AFI/DCL/19>

3. Judgment of the Court of 8 April 1976. Gabrielle Defrenne v Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena. Reference for a preliminary ruling: Cour du travail de Bruxelles – Belgium. The principle that men and women should receive equal pay for equal work. Case 43–75. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61975CJ0043>

4. Request for a preliminary ruling under Article 267 TFEU from the Verwaltungsgerichtshof (Administrative Court, Austria), made by decision of 31 July 2020, received at the Court on 28 August 2020, in the proceedings EB, JS, DP v Versicherungsanstalt öffentlich Bediensteter, Eisenbahnen und Bergbau. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62020CJ0405>

5. Council Recommendation of 30 January 2023 on adequate minimum income ensuring active inclusion 2023/C 41/01. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32023H0203%2801%29>

6. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions A Union of Equality: Gender Equality Strategy 2020–2025. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0152>

7. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

Гапоненко В. А.,
д.п.н., професор,
завідувач кафедри політичних технологій,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МИРУ: ПРОГРАМНІ ЗАСАДИ ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

В умовах глобальної невизначеності та турбулентності докорінно трансформуються суспільно-політичні процеси, сутність фундаментальних демократичних принципів та прав людини. Це актуалізує наукові дискусії щодо сутності справедливого миру. Адже від початку гібридної війни на Сході України у 2014 року агресор знехтував більшістю міжнародних принципів